

РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія на підставі публічного захисту дисертації «Економічна депривація як чинник фрустрованості потенційних мігрантів» 11 січня 2024 року.

Шмарова Наталія Володимирівна народилась 30 січня 1979 року, у м. Луцьку, Волинської області, громадянка України. Освіта – вища. У 2011 році закінчила Волинський національний університет імені Лесі Українки та отримала базову вищу освіту за напрямом підготовки «Психологія» та здобула кваліфікацію бакалавра психології. У 2015 році закінчила Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки та здобула ступінь магістра за спеціальністю «Психологія», професійна кваліфікація «Магістр психології, викладач психології». У 2019 році закінчила Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки та здобула кваліфікацію: ступінь вищої освіти магістр, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини», професійна кваліфікація «Політолог-міжнародник. Перекладач з англійської та італійської мови». У 2023 році закінчила навчання в аспірантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий), спеціальність: 053 Психологія, галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки, кваліфікація: доктор філософії з психології.

Володіє українською, англійською, італійською, німецькою, польською мовами.

Заміжня, виховує двоє дітей.

Дисертацію виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Науковий керівник: Гошовський Ярослав Олександрович, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Результати дисертаційного дослідження висвітлені у 16 публікаціях авторки, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях із психології, включених до переліку, затвердженого МОН України, 1 стаття – в іноземному періодичному виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, 1 розділ у колективній монографії, 11 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях апробаційного характеру

*Статті, надруковані у виданнях, що затверджені як фахові
в галузі психології :*

1. Шмарова Н. (2019). Психологічні особливості фрустрації в людей з міграційними намірами. *Психологічні перспективи*. 34. 278–288. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2019-34-278-288>.
2. Шмарова Н. (2020) Психологічні особливості впливу економічної депривації на фрустрованість потенційних мігрантів : факторний профіль. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості*. Том. VI, 17. 290–302.
3. Шмарова Н. (2020). Економічна депривація як негативний чинник психогенези особистості : теоретичний ракурс проблеми. *Психологія : реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*. 14. 244–250. [https:// 10.35619/prap_rv.vi14.176](https://10.35619/prap_rv.vi14.176)

Наукові публікації, які включені до наукометричних баз

Scopus або Web of Science Core Collection :

4. Hoshovskyi, J., Mudrak , I., Hoshovska D., Shmarova, N., Kordunova, N., & Kulchytska, A. (2023). Economic Deprivation as a Neuropsychological Aspect of the Formation of Frustration in Potential Migrants. *BRAIN. Broad Research in*

Artificial Intelligence and Neuroscience. 14(2), 285–302.
<https://doi.org/10.18662/brain/14.2/455> (особистий внесок авторки полягає в обґрунтуванні ролі економічної депривації та фрустрації в соціогенезі осіб з міграційними намірами).

Монографії :

5 Шмарова Н. (2021). Програма ревіталізаційного супроводу психогенези потенційних мігрантів, які переживають фрустрованість. *Modern trends in science and practice. Volume 1 : collective monograph*. Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 137–146.

Статті, опубліковані у збірниках матеріалів наукових конференцій :

6. Шмарова Н. (2019). Економічна депривація як чинник міграційних намірів особистості : теоретико-емпіричний ракурс. *Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога* із циклу «Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування на виклики сучасності». Матеріали V науково-практичної конференції та форуму університетів третього віку (19-21 грудня 2018 р., Луцьк) . За заг. наук. ред. Ж.П. Вірної. Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 229–236.

7. Шмарова Н. (2019). Психологічні особливості міграційних намірів у людей літнього віку : проблеми превенції. *Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога* із циклу : Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування на виклики сучасності. Матеріали VI науково-практичної конференції та форуму університетів третього віку (21-22 листопада 2019 року, м. Луцьк). За заг. наук. ред. Ж. П. Вірної. Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 283–288.

8. Шмарова Н. (2020). Економічна депривація як негативний чинник самореалізації особистості поліцейського : теоретико-емпіричний ракурс. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «25 років*

становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього» (21-22 лютого 2020 року, м. Суми). Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : Видавничий дім «Ельдорадо», 315–317.

9. Шмарова Н.В. (2020). Потенційна міграція крізь призму ускладнених психостанів депривованої особистості. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : збірник тез наукових доповідей III Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (Київ, 31 березня 2020 року) ; ред. С.Д. Максименко. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 227–230.*

10. Шмарова Н. (2020). Теоретико-емпіричні виміри домінуючих психологічних станів у потенційних мігрантів. *The 1 th International scientific and practical conference «TOPICAL ASPECTS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE » (September 21-24, 2020). Frankfurt am Main, Germany. 332–337. DOI - 10.46299/ISG.2020.II.1*

11. Шмарова Н. (2021). Генетично-психологічний тренінговий підхід для оптимізації фрустраційної толерантності потенційних мігрантів. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога : матеріали VIII науково-практичної конференції з міжнародною участю (10-12 січня 2021 року, м. Луцьк) <https://www.inforum.in.ua/conferences/26/85/694>*

Статті, опубліковані в збірниках наукових статей :

12. Шмарова Н. (2018). Роль економічної депривації та фрустрації в соціогенезі потенційних мігрантів. *Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк : Вежа-Друк, 176–181.*

13. Шмарова Н. (2018). Міграційні наміри особистості як чинник її фрустрованості та психоемоційного вигорання. *Arena nauki. Kwartalne międzynarodowe czasopismo naukowe, Polska. Lublin, 102–109.*

14.Шмарова Н.В. (2019). Психологічні особливості переживання економічної депривації студентською молоддю. *Психогенеза особистості : норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк : Вежа, 95–102.*

15. Шмарова Н. (2020). Процедурно-організаційні основи емпіричного дослідження і методи вивчення фрустрованості потенційних мігрантів. *Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк : Вежа-Друк, 244–255.*

16. Шмарова Н. (2022). Ревіталізація психогенези економічно депривованих людей з міграційними намірами : досвід апробації тренінгової програми. *Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк : ФОП Манжула Ю.М., 136–143.*

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Кабінету Міністрів України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова і присутні члени разової спеціалізованої вченої ради:

Мушкевич Мирослава Іванівна, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології та психодіагностики Волинського національного університету імені Лесі Українки, **зауваження** : У час війни зауважуємо зростання міграційних потоків з України. Це наслідок лише економічної депривації? Чому Ви не вказуєте це детально у своїй дисертації?

Щербан Тетяна Дмитрівна, доктор психологічних наук, професор, ректор Мукачівського державного університету, офіційний опонент, **зауваження** : 1. У теоретичному розділі роботи попри широке висвітлення різноманітних чинників і психостанів, детальної уваги до амбівалентності, своєрідної розщепленості і дихотомійності, які детермінують міграційні наміри, на наш погляд, дещо недостатньо розкрито специфіку переживання потенційними мігрантами когнітивного дисонансу. 2. Вважаємо, що попри вдалий і детальний якісно інтерпретований факторний аналіз, здійснений

дисертанткою, дещо однотипно названі чотири основні фактори. 3. На нашу думку, дисертантці потрібно було детальніше розвести поняття «адаптаційні стратегії» та «аккультураційні стратегії». 4. У дисертантки є стаття (джерело за номером 186) у часописі, що входить до Веб оф Сайєнс, де розкрито вплив економічної депривації на формування фрустрації у потенційних мігрантів в нейропсихологічному аспекті, однак у тексті дисертації подібному ракурсові відведено досить небагато місця. 5. Рекомендуємо авторці опублікувати програму «Ревіталізаційного тренінгу фрустраційної толерантності потенційних мігрантів» окремим посібником, оскільки це стало б дуже корисним науково-методичним опертям для фахівців соціономічної сфери, які працюють з мігрантами.

Ковальчук Зоряна Ярославівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної психології Львівського державного університету внутрішніх справ, офіційний опонент, **зауваження** : 1. У теоретичному розділі дисертаційної роботи нам видалося, що авторкою недостатньо уваги приділено екстремальній депривації, зокрема війні як чинникові міграційних налаштувань людини та визначальній причині її міграції. 2. У другому розділі дисертації дисертантка детально аналізує ресурси й аккультураційні стратегії, що репрезентують наміри й очікування потенційних мігрантів, однак нам видалося дещо складним завданням встановити їхню узгодженість між собою. 3. Серед генетично-психологічних основ тренінгової програми дисертантка, як нам видається, недостатньо уваги зосередила на розкритті ролі і значення оптимізації міжособистісної взаємодії потенційних мігрантів. 4. Вважаємо, що дисертація істотно б виграла, якщо б авторка запропонувала конкретний перелік фрустраторів, які детермінують міграційну налаштованість людей, та здійснила їх аналіз.

Вірна Жанна Петрівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент, **зауваження** : 1. У теоретичній частині дослідження подано докладний аналіз феномену

фрустрованості у контексті основних психостанів людей з міграційними намірами. Дисертанткою наголошено, що різноманітна фрустраційна феноменологія детермінує й зумовлює різноманітні її форми. Однією з таких форм є *фрустраційна толерантність* як особистісна стійкість до впливу деструктивних факторів. Будь-ласка, конкретизуйте зміст цього формовияву в термінах психостанів потенційних мігрантів. 2. Дуже хотілося б почути розмірковування авторки з питання про ймовірність того, що економічна деприваційна ситуація може спричинити рефлексивні переосмислення життєвого сенсу, цілей чи то світогляду людини, а отже позбавити людину від переживання глибоких фрустраційних станів. Спираючись на Вашу наукову інтуїцію в проведенні такого складного за своєю структурою дослідження, думаю Вам вдалося «відчути» таку особливість. Чи вважаєте Ви такий ракурс розгляду проблеми перспективним у подальших дослідженнях? 3. У дисертації презентована авторська анкета «Встановлення основних чинників потенційної міграції», яка може успішно використовуватися психологами при роботі з потенційними мігрантами. Вважаємо, що такий авторський доробок та комплекс підібраних психодіагностичних засобів з вивчення заявленої проблеми підкреслюють прикладне значення дисертації, і, тому закономірним є створення окремих навчально-методичних рекомендацій для фахівців-психологів.

Іванашко Оксана Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент, **зауваження** : 1. На наш погляд, твердження дисертантки про те, що (цитую) «типовими матрицями соціальної поведінки виступають песимізм, безініціативність, пасивна поведінка, конформність та інші депресивно-амортизаційні психостани» (С.44), видається дещо гіперболізованим щодо сучасного стану вітчизняного соціуму. 2. На підставі теоретичного аналізу джерелознавчої бази дисертантка стверджує, що потенційним мігрантам притаманний специфічний тривожно-фрустраційний фон, який вносить дезорганізацію в

їхню діяльність, тому цікава власна думка авторки дисертаційного дослідження щодо цього. 3. Цікаво отримати інформацію від дисертантки про диференціацію загалом дуже вдалої репрезентативної та гетерогенної вибірки, оскільки поділ на дві полярні групи видається дещо умовним, адже людина жива біосоціальна істота, яка може раптово забажати мігрувати, хоча належала до групи «стабільні (стаціонарні) жителі». 4. На нашу думку, у додатках до дисертації доцільно було б подати не тільки зразки психодіагностичного інструментарію, але й тренінгового.

Результати відкритого голосування :

«За» – 5

«Проти» – 0

«Утримались» – 0

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк присуджує Шмаровій Наталії Володимирівній науковий ступінь доктора філософії із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Мирослава МУШКЕВИЧ